

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyantha, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Ecclesia

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97211](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97211)

Firmamentum.

Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui iuravi, ne inducerem a-
quas diluuii ultra terram: sic iuravi vt non irascar, & non in-
crepem te. Montes enim commouebuntur, & colles contremiscent:
misericordia autem mea non recedet a te, & foedus pacis meae non
mouebitur, dixit miseraror tuus dominus. *Esai. 54.*

Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos,
ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini aedificanti do-
mum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum super petram. In-
undatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit
eam mouere: fundata enim erat super petram. *Luc. 9.*

Simon, Ecce Satanas expetuit vos vt cribraret sicut triticum: ego
autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua. Et tu aliquando con-
uersus confirma fratres tuos. *22.*

Hec tibi scribo fili, vt scias quomodo oporteat te in domo Dei
conuersari, quae est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum
veritatis. *1. Tim. 3.*

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Disseminata est Ecclesia super omnem terram: columna autem
& firmamentum Ecclesiae est Euangelium & Spiritus vitae. *Iren. li-
bro 3. c. 11.*

Ecclesia est quaedam forma iustitiae, id est, commune ius omniu.
In commune orat, in commune operatur, in commune tentatur:
sine Ecclesia catholica societate, nec alicubi baptismus prodesse
potest, nec opera misericordiae, nisi forte vt minus torqueatur. *Aug.
de fide ad Petr.*

Adhuc habet Ecclesia, quo crescat, donec illud impleatur, domi-
nabitur a mari, vsque ad mare. *super Matth.*

Ecclesia nunc orat pro omnibus: nec tamen pro omnibus exau-
ditur. *Aug. 8.*

Ecclesia velut lilium inter spinas, malis & bonis est permixta. *lib.
5. de Bapt.*

Inter nos & Donatistas quaestio est, vbi sit Ecclesia, vtrum apud
nos, an apud illos? Quid facturi sumus? in verbis nostris eam quaeri-
tur, an verbis capitis sui, Domini nostri Iesu Christi? Puto quod in
illius potius verbis eam quaerere debemus, qui veritas est, & optime
nouit cor suum. *Aug. de unitate Ecclesiae.*

Non audiamus, dico, haec dicis, sed audiamus, haec dicit Domi-
nus. Sunt certe libri Domini: quorum auctoritati vtrique con-
sentimus, vtrique credimus, vtrique seruimus. Ibi quaeramus Eccle-
siam, ibi discutamus causam nostram. *idem eodem lib.*

Ecclesia quae per omnes gentes crescit, in frumentis Domini con-
seruata est. *idem, epist. 48.*

In scripturis didicimus Christum, in scripturis didicimus Eccle-
siam: has scripturas communiter habemus. Quare non in eis &
Christum, & Ecclesiam communiter retinemus? *idem epist. 166.*

Si qua est Ecclesia, quae fidem respuat, nec Apostolicae praedica-
tionis fundamenta possidet, deserenda est. Petra tua Christus est.
Ambrosius in Lucam. l. 5. c. 9. v. 1.

Ecclesia, sicut Luna, defectus habet, & ortus frequentes, sed defecti-
bus suis creuit, & his meruit ampliari, dum persecutionibus minuitur
& confessorum martyriis coronatur. Haec est vera Luna, quae de fra-
tris sui luce perpetua lumen sibi immortalitatis & gratiae mutua-
tur. Fulget enim Ecclesia non suo, sed Christi lumine, & splendor-
em sibi accerit de sole iustitiae, vt dicat, Viuo autem iam non ego,
sed viuio in me Christus. *idem lib. 4. Hexamer. cap. 8.*

Non habent Petri hereditatem, qui Petri fidem non habent. *idem,
lib. 1. de parente. c. 6.*

Illa est Ecclesia sancta quae fidem Christi integram seruat. *Hiero.
in Symb. Rufini.*

Ecclesia non in parietibus consistit, sed in dogmatu veritate. Ec-
clesia ibi est, vbi fides vera est. Ecclesia autem vera illic erat, vbi vera
fides erat, quum haeretici omnes has Ecclesias possidebant. *idem in
Psal. 133.*

Ecclesia non est Christorum, sed Christianorum. *Epiphanius, cont.
Marcionitas, haeres. 42.*

Non ille de Ecclesia exit, qui corporaliter exit, sed qui spirituali-
ter veritatis Ecclesiae fundamenta relinquit. Nos ab illis exiui-
mus loco, illi a nobis fide. Nos apud illos reliquimus fundamenta
parietum: illi apud nos reliquerunt fundamenta scripturarum.
Chrysostomus hom. 45. in Matth.

Hoc Ecclesiae proprium est, vt tunc vincat quum laeditur: tunc
intelligat quum arguitur: tunc obtineat, quum deseritur. *Hilar. de
trinitate.*

Hoc habet proprium Ecclesia, dum persequitur, floret: dum opp-
rimitur, crescit: dum contemnitur, proficit: dum laeditur, vincit:
dum arguitur, intelligit: tunc stat, quum superari videtur. *ibid.*

Non altera Romanae vrbs ecclesia, altera totius orbis aestimanda
est. Gallia & Bithynia, & Persis, & Oriens, & India, & omnes barbare
nationes, vnum Christum adorant: vnam obseruant regulam verit-
tatis. Si auctoritas quaeritur, orbis maior est vrbe. Vbiunque fuerit
Episcopus, siue regio, eiusdem meriti est, eiusdem sacerdotii: poten-
tia diuitiarum & potestatis gradus & paupertatis humilitas, vel

(sublimiorem vel inferiorem Episcopum non faciat. *Ca-
mnes Apostolorum successores sunt. Hier. ad Eusebium
terum.*

Vbi sunt, qui paupertatem nobis exprobrant, oportet
lenter iactant? qui ecclesiam multitudine depopula-
torem aspernantur. *Greg. Naz. 1. 1. 2. Or. 25.*

Ecclesia non est in parietibus, sed in multitudine
est locus disputationis, sed doctrinae: Corpus ecclesiae
dit atque superbia. Non est ibi ecclesia, vbi non est fides
vnam vocem esse oportet. *Chrysostomus in ho.*

Quid, inquit, Arcturo nomine, qui in caeli
ptem stellarum radius fulget? ibi vnicefalis ecclesiae
Arcturus, inquit, semper versatur, & nunquam me-
fia persecutiones tolerat, sed sine defectu perdurat. *Greg.
29. mor.*

Est in Arcturo quod consideratus possumus
quidem stellis voluitur, & modo quidem tres ad
ad ima quatuor inclinat, modo quatuor superius erigitur
ruius premit, sic sancta ecclesia modo infidelibus
modo vero fidelibus quatuor virtutibus, quasi rotat
nis, status sui spem quodammodo immutat. *ibid.*

Arca cessante diluuii in monte requieuit, quum
rupione cessante, quum malorum operum fructus
coelesti patriae, sancta ecclesia velut in excelso monte
epist.

Sancta ecclesia duas vitas habet, Vnam, qua
Aliam, in qua iam de receptis muneribus gaudet, qua
vita offert sacrificium, hic videlicet sacrificium corporis
sacrificium laudis. *in hom. super Ezech.*

Tunc sancta ecclesia valentius in veritate relictis
tius pro veritate fatigatur. *in moral.*

Sicut ecclesia proprias res amittere non debet,
dore alienas inuadere non debet. *in rog.*

Sancta ecclesia consistit vnitatem fidelium, sicut
membrorum. *lib. 29. Moral.*

Ecclesia afflictionis tempore pro uerbum prauidet
mor.

O vanitas vanitatum! sed non vanior, quam in
clesia in parietibus, & eget in pauperibus: suos lapides
& filios suos nudos deserit: de sumptibus egeoniam
lis diuitum. *Ber. in apol.*

O humilitas & sublimitas, & tabernaculum! *Cont.
rium Dei, & terrenum habitaculum, & celeste palatium,
lutea, & aula regia, & corpus mortis, & templum iustitiae,
denique superbi, & sponsa Christi. *Ber. super Cant.**

Omnino proditorem se esse nouerit, qui cum
quaelibet in hanc domum conatur inducere, & tempus
luncam vult facere demonum. *Ber. in ferm.*

Sponsa, id est, Ecclesia Christi nil sibi gloriose
Christi portare opprobrium in Cant.

Ecclesia nomine non tantum vna, sed multarum
tur. *in Cant. ferm. 61.*

Prasumit ecclesia non de suis meritis, sed de
in Cant. ferm. 6.

Ecclesia media est inter caelum quod est locus
& infernum qui est locus tantum malorum: ipsa vni-
dia est, quia indifferenter bonos & malos colligit, quos
est in arca Noe, vbi animalia mita simul erant cum
mitibus. *in Matth. 22.*

Quod habet Ecclesia, cum omnibus nihil habent
bere commune: nec aliquid inde eis qui sibi de coelestibus
re: quoniam nihil aliud est sic habentibus dare, quum
Prisner. pro vna contemplariua.

Ecclesia auro non struitur, sed potius destruitur.
Orthodoxa ecclesia hominem persequi non solet.
cap. 3.

Differentia est inter synagogam & ecclesiam. Syna-
gregario, ecclesia vocatio. Pollunt autem irrationabilia
vocari autem nequaquam, & ideo visum est doctrinae
ecclesiam. *Rab. super Matth.*

Tria postumus assignare tabernaculum, scilicet
cum, & morale, id est, tabernaculum Moysis, tabernaculum
tabernaculum cuiuslibet iusti. Tabernaculum Moysi
ueris generibus ornamentorum conueniens fructum
culum Christi est ecclesia. Tabernaculum iusti, quae
ma. Vnum fit ex lignis impuri; bilibus; aliud ex
certum ex donis & virtutibus. *Hug. lib. 3. de castitate.*

¶ POETICAE SENTENTIAE.

Iacob. Billius, Anthol. Sacri

Ecclesiam nullis hostium machinis euerri potest

Qui ribi bella mouet, gentem sanctissimam, non

Ladit, at ipse suum traicit esse caput.

Calce feris simulum, nam se misceat esse

minum, velut male congregati in visceribus, fellis, iactura facienda est, & abijcienda proflus è corde omnis intrinsecus latens amaritudo peccati. si qua forte ex desiderijs iniquis, velut ex cibis noxijs congregata est. Quam vtique cum euomerit quis & abiecerit, ingen- tis ægritudinis liberabitur morbo: si tamen post vomitum, quæ ad sanitatem pertinent, sumat. *Epistola prima ad Iacobum fratrem Domini.*

D. Augustini, tenet corpus Christi, id est, Ecclesia in torculari, id est, in pressuris. Sed in torculari fructuosa pressura. Vna in vite pressuram non sentit, integra videtur: sed nihil inde mahat: mittitur in torculari, calcatur, premitur, iniuria videtur fieri vix, sed ista iniuria sterilis non est, imò si nullà iniuria accederet, sterilis remaneret. *in Psal. 55.*

Torcularia possumus accipere Ecclesias eadem ratione qua & aream intelligimus Ecclesiam. Quia siue in area, siue in torculari, nihil agitur, nisi vt fructus ab integumentis purgentur, quæ necessaria erant, & vt nascerentur, & vt crescerent, atque ad maturitatem vel messis, vel vindemiæ peruenirent. His ergo vel integumentis vel sustentaculis, id est palis in area, frumenta & vinas in torcularibus exuuntur. Sicut in multitudine seculariū hominum, quæ simul cum bonis coarguatur, quibus vt nascerentur, & apti fierent verbo diuini, necessaria erat illa multitudo, id agitur, vt spiritali amore per operationem ministrorum Dei separantur. *in Psal. 80.*

Arcæ Nos, quæ figurâ gessit Ecclesie, edificata est lignis quadra- tis. Quid est quadrati? Attendite similitudinem: quadrati lapidis esse debet Christianus. In omni tribulatione non cadit, & si impel- litur, & si quâ vertitur, non cadit. Nam quadratum lapidem quæ- cunque veteris, stat. Stantem te sic inueniat casus in *Psalmo cxi. a. gessimo sexto.*

Nauicula, id est, Ecclesia, turbatur fluctibus in profundo: sed quia Christus erat in monte, non pote mergi: Turbulentum mare hoc seculum cogitate. Vnde ascendit super nauiculam cum per- secutio venit. Sed in his tentationibus erigantur antennis, id est crux Christi, simplex conuersatio & pura confessio, tanquam candentia vela religuntur. Et hæc vela nostra fluctibus abluantur, ves- tisque tendatur, vt sine macula & ruga inueniatur. Quantumlibet mare seuiat, ventus incumbat, inter fluctus & fluctus nauis ista tur- betur: tantum non mergatur, & curret. Denique postquam nauis hæc edificata est in Ierusalem, atque in medio pelagi huius fremen- tis emissa est, æstantium volui vnderum, & furentium flabra ven- torum, dum eam huc atque illuc circumferunt, omnia gentium litibus appulerunt, peregrinas merces, quæcunque inueniret, ad- uexit. Quid enim tam peregrinum in terra nostra, quam per peni- tentiam, remissio peccatorum & cælorum regnum? *De Verbis Do- mini in Matth. serm. 14.*

Quem admodum ex multis granis vnius conficitur panis, & ex ræ- cemis multis vnius calix exprimitur: sic ex multis fidelibus vnum corpus mysticum integratur. Enimvero, sicut ex multis membris & partibus vnumquodque corpus consistit: ita Ecclesie vnitas ex diuersis personis conficitur, videlicet ex præcisis, prædestinatis, vo- catis, iustificatis, & glorificatis. Quos enim præcisiuit Deus, hos & prædestinauit, & in *Ioan. tral. 46.*

Est vnitas Ecclesie, quæ latè patet in sacramentorum omnium societate & communione, quæ complectitur cum granis etiam pâ- leas, quando eas corporaliter mixtas ita partitur, vt neque illas iusti vident, neque ab illis iusti videntur: sic sunt in Ecclesia homines mali, vt in corpore humano humores mali: qui interdum exeunt ex corpore. *De baptismo.*

Sicut arca de lignis cedrinis construebatur: ita & Ecclesia de san- ctis construitur. Quadratum enim in quacunque parte posueris, fortiter stat: & sancti in quibuslibet tentationibus stabiles perman- nent, non aduersitatibus, non prosperitatibus cedunt. *Lib. Questio- num, quæst. 85. ad Orosium, q. 52.*

Si aliter non meruit pacem habere domus Dauid, nisi Absalon filius eius in bello, quod contra patrem gerebat, fuisset extinctus, quamuis magna cura mandauerit suis, vt eum quantum possent, vitium saluumque seruarent & esset cui penitenti paternus affectus ignosceret: quid ei restitit, nisi perditum flere: & sui regni pace ac- quiescit, suam mortem consolari? sic ergo catholica mater bel- lantibus aduersus eam quid aliud quam filius suis: quia vtique ex ipsa magna arbore, quæ ramorum suorum porrectione toto orbe distenditur: ite in Africa ramulus fractus est: cum eos charita- te parturiant, vt redeant ad radicem, sine qua veram vitam habere non possunt: si aliquorum perditione ceteros tam multos colle- git, præsertim quia ista non sicut Absalom, casti bellico, sed sponta- neo magis interitu pereunt, dolorem materni cordis lenit, & sanat, tantorum liberatione populorum. *De correctione Donatistarum, ad Bonifacium, c. 20.*

D. Hieronymi, quomodo aquila, quæ regina est animi, certo tempore amittit pilos, & remanet implumis: sic etiam Israel depo- nat omnem gloriam suam. *In c. 1. Michæ.*

Egrèditur fons de domo Domini, quæ interpretatur Ecclesia. De quo & Ezechiel & Zacharias ponunt in fine voluminum suorum, vt spinas nostras & vitia atque peccata, quæ nullam frugem habuere sultitæ, commutent in Domini noualia, & ariditatem nostram ri-

gent aquis largissimis, & pro spinis ac verpibus, fons germinemus. Eten eo loco vbi quondam fonticulus natus est Belphegor, lilia castitatis, & rose puritatis exuberent. *in Ioelem, 13.*

¶ HIEROGLYPHICA

Tunicum malum tintinnabulo adiectum, cuius tinnu- braos potissimum reperias, vt olim Eucherius, inter- titef interpretatur, vnitatem Ecclesie & ex multis par- dem sonum, hoc est, in eadem præcepta conueniunt. *Pier. Val. lib. 4. 5. pag. 577.*

Edictum.

¶ EXEMPIA BIBLICA

EDICTORVM tam bonorum quam malorum exem- pta, *Gen. 11. 20. Exodi 1. 8. 5. 16. Ieroboam, 1. 1. 28. Achab, 22. 13. Ahab, 2. Paral. 15. 13. Cypri, 2. 1. 2. Paral. 3. 2. 8. 9. Artaxerxes, 1. Esdr. 4. 8. 21. Esdr. 7. 13. Darius, 1. Esdr. 19. Esdr. 3. 9. 13. Nabuchodonosor, Daniel, 1. Dani. 6. 8. 9. 26. Artaxerxes, Machab. 1. 1. 43. 44. Augustinus, c. 2. 9. 11.*

Educatio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOL

EDUCATIO, Græce *ἀγωγή*, dicitur. Vnde quod modo tertie, modo est primæ coniugationis, cat nutritio, prouehio, vnde liberorum educatio dicitur. *Tertium in Andria: Eduxi à parulis, habu- meo. Nonnumquam educere est, extrahere, & extrahere, hoc dicens, eduxit corpore telum. Aliquando ponitur, re. Virgilius:*

— *Aram, sepulchri Congerere arboribus, caloz, educere certant.*

¶ APOPTHEGMATA

Socrates dicebat, optimè natis, ingeniusque possiden- bendam rectam institutionem. Idem enim in his vitijs, quæ equis, in quibus qui feroces sunt ac generose indolis, primis annis rectè instituantur, egregiè & ad omnem modum eadunt: si minus, effertit, intracabile, & in- Eoque fit vt felicissima quæque ingenia corumpantur, stituentium, qui innox equos vertunt in alinos: quod v- ris imperare nesciant. *Erast. 3. 4. 400.*

Idem dicebat, Muliebrem sexum virili non minus, & ad disciplinas, & ad omnem virtutem, etiam fortissimè tanquam viuis propria, Græcia viro dicitur, quæ in- instituat. Id collegit ex puella saltatrice, quæ in vnum, mira arte trochos duodecim in alium protulit, ita temperato altitudinis spatio, numerisque pedum fallere: eademque inter acutissimos gladios, non fluct- stantium, impauida saltaret. *Ibid.*

Idem interrogatus etiam quam ob rem ipse non Respublicam quam administrandi rationem optime re- spondit, Eum viliorem esse ciuitati, quæ multos, quæ gubernanda Reipub. quam qui ipse rectè gubernaret.

Idem adhortabatur iuuenes, vt se libum de ad ipse- terent: quod si essent egregia corporis forma, eadem in vno & indignum committerent: si minus, quod corporis in- niti cultu morumque, honestate penitent. Ad hoc viti- rapiebat occasionem ad virtutis studium aduertendum.

Anonymus puer quidam apud Platonem educatum, licent- trem ex interuallo rediisset, eumque, vidisset effusum, re- ratus dixit: Se tale nihil vniquam apud Platonem videri- est, iam inde à teneris virtuti assuecere. *Erast. 1. 6. 400.*

Aristoteles Scagrita dicebat, parentes qui rectè edu- tuissent, multo honorabiliores esse ijs qui tantam gener- ab his contigisset viuere, ab illis bene viuere, *Lactant. 1. 2. 10.*

Arisippus percontanti, quæ potissimum adole- discenda? Quæ, inquit, viti futura sunt. Hæc ad- adscribitur. Optima statim discenda sunt, nec rudi- me docilis est, superuacaneis est occupanda. *Lactant. 1. 2. 10.*

Idem, quidam cum Arisippo agebat, vt filium suum erudiendum, sed quum philosophus pro mercede gentas drachmas, ille deterritus magnitudine pecu- quit, emere mancipium. *Athic, inquit, habet quæ*